

4.2.KENTLEŞMENİN NEDENLERİ

7. Ünite

Kentleşme olgusunun tarihi her ne kadar çok eskilere dayanıyor olsa da kentleşme eğiliminin özellikle 20. Yüzyıla birlikte bir ivme kazandığı bilinen bir gerçektir. Kentleşme sanayileşme süreci ile birlikte tarihsel anlamda genellikle kalkınma ile birlikte hızlanmıştır.(Keleş,2002). Aygen'e (1996) göre ise Avrupa da özellikle 19. Yüzyılın ikinci yarısından itibaren büyük kitlelerin kentsel alanlara göç etmesindeki en büyük pay hiç şüphe yoktur ki endüstri devrimine aittir.

Aslında kentleşme sürecini ele aldığımızda bu durumun dünyanın farklı bölgelerinde farklı nedenlerle ortaya çıktığını görmekteyiz. Örneğin, batıda kentleşme liberal bir ekonomik düzen içinde başlayıp gelişirken Amerika ve Japonya gibi ülkelerde kentleşme daha çok teknolojinin etkisi ile hız kazanmıştır. Kentleşme sürecinde ortaya çıkan bu farklılıklara rağmen kentleşmenin ortaya çıkmasında etken olan unsurların sınıflandırılması yine de mümkündür.

İsbir (1986) kentleşmenin nedenlerini klasik kentleşme nedenleri ve çağdaş kentleşme sebepleri olarak iki ana başlık altında ele almıştır. Klasik kentleşmenin ortaya çıkmasında 6 temel öge etkili olmuştur. Bunlardan birincisi, “ tarım tekniklerinin gelişmesi” dir. Sanayi öncesi toplumlarda bireyler zamanlarının büyük bir bölümünü tarımsal işler için harcamak zorundaydı.

Ancak, sanayi alanında meydana gelen değişmelerle birlikte tarımla ilgili işlerde çalışacak insan gücüne olan gereksinim hızla azalmaya başladı. Bunun sonucunda da insanların boş zamanlarında gözle görülür bir artış yaşandı ve tarım işi ile uğraşan pek çok birey farklı çalışma alanlarına yönelmek zorunda kaldı ve bu durum kentleşme sürecine hız kazandırdı.

Klasik anlamda kentleşmenin ortaya çıkmasındaki ikincil faktör “çalışma imkanlar” dır. Kent ortamındaki iş alanlarının çeşitliliği, iş imkanları nın fazlalığı ve daha fazla ekonomik gelir etme imkanı tarımsal alandaki işçiler için çekici bir etkiye sahiptir.(McKee,1994).

Ancak, herhangi bir ülke içindeki tüm kentlerin aynı çekiciliğe sahip olamayacağı da bilinmesi gereken bir gerçektir. Bununla birlikte ülke içindeki bir kentteki işgücü ihtiyacı özellikle kamusal işler ile ilgili olarak yoğunlaşırken bir diğer kentte durum tam tersi olabilir ve işgücüne olan talep özel alanda yoğunlaşabilir.

“Ulaşım tekniklerinin gelişmesi” ise üçüncü önemli öğedir. Ulaşımın hızlı ve kolay olabilmesi insanların yaşadıkları veya çalıştıkları ortamda diğer alanlarda hareket etmesine imkan tanımıştır. Yada yetersiz ulaşım nedeniyle sadece içinde yaşadığı çevre için üretim yapmak zorunda kalan işletmeler yaşanan bu gelişmelerle birlikte farklı pazarlara açılma imkanını yalamıştır.

İlk otomobil

Kağı

Tren

Uçak

Otomobil

Coğrafi sebepler, kentleşmeyi etkileyen dördüncü unsurdur. Gelişmiş ülkelerde Londra ve New York gibi pek çok kent deniz yolu ile taşımacılığın yapıldığı zamanlarda önem kazanmış ve bugünkü hallerini almışlardır. Dünya üzerinde ülkelerin büyük çoğunluğunda ise sanayinin ihtiyaç duyduğu kömür ve diğer önemli hammaddelerin çıkarıldığı alanlar büyük yerleşim yerleri olmuşlardır. Kentleşmeyi etkileyen bir diğer sebep ise hukuki ve siyasal sebeplerdir.

Ülkelerin anayasalarında yer alan kanunlar veya siyasi sistemler kentleşmeyi etkileyen önemli faktörlerdir. Dünya üzerindeki pek çok ülke kentleşme politikaları doğrultusunda çeşitli dönemlerde kanunlar çıkarmışlar veya bu yönde yapılması gereken düzenlemeleri yapmışlardır. Bu oluşturulan kanunların en önemli özelliklerinden bir tanesi de bunu gerçekleştiren ülkelere kendi kent planlama sistemlerini de oluşturma fırsatı sağlamıştır.(İsbir,1986). Kentleşmeyi etkileyen sebeplerden sonuncusu ise “göç etme” oranıdır.

Kentlerin ekonomik anlamda çekici olması veya sosyal açılardan insanları cezp etmesi gibi faktörler kırsal alandan kente olan göç hızını artırır. Bu tür bir eğilimin yoğunluğu ile kentleşme hızı paraleldir.

İsbir(1986) çağdaş kentleşme nedenlerini açıklarken “ ekonomik işbirliği toplulukları”nı listenin en başına yerleştirmiştir. 17. Yüzyıldan itibaren dünya ekonomisine yön veren gelişmiş ülkeler ve gelişmekte olan bazı ülkeler aralarında yaptığı işbirliği anlaşmaları ile bünyesindeki barındırdıkları nüfusa değişik imkanlar sağlamışlardır.

Bunlardan bir tanesi de bireylerin diğer anlaşmalı ülkelere özgürce seyahat edebilmesi veya çalışabilmesidir. Bu durumda bireyler yaşadıkları yerlerden çekiciliği daha fazla olan diğer alanlara göç etmişler ve böylece özellikle de sanayinin yoğun olduğu bölgelerde hızlı kentleşme adı verilen olgu ortaya çıkmıştır. Diğer ülkelerden iş bulma olanaklarının daha iyi olması nedeniyle göç eden bireylerin bir araya gelmesi sonucunda bir ülkede yaşayan “ yabancı işçi “ nüfusunun artması da kentleşmeyi arttıran ikincil önemli unsurdur.

Çağdaş kentleşmenin oluşmasında ortaya çıkan sonuncu faktör ise “ toplu taşımacılık alanında yaşanan “ olumlu gelişmelerdir. Daha önceki dönemlerde kentleşmenin oluşmasında büyük paya sahip olan bu faktör günümüzün çağdaş dünyasında taşımacılıkta daha modern tekniklerin kullanılmasıyla hızlı kentleşmenin oluşmasında önemli ölçüde etkili olmuştur. Kent içinde toplu taşımacılık anlayışının gelişmesi ile birlikte yan sanayi kolları oluşmuş ve dolayısıyla da bireyler için bu alanlar yeni çalışma olanakları yaratmıştır.

Keleş (2002) ise yaptığı çalışmada İsbir’in çalışmasında belirttiği bu nedenlerin kentleşme üzerinde önemli ölçüde etkilerinin olacağı konusunda hem fikir olduğunu vurgulamış ve bu nedenlere ek olarak aşağıda sunulan faktörlerin de kentleşmede etken faktörler olabileceğini işaret etmiştir.

Ekonomik nedenler; kentleşme ekonomik gelişme olmadan gerçekleşemez (Kılınç,2004). Ekonomik gelişme ise sanayileşmeye paralel olarak ortaya çıkar.

Ekonomik nedenler , köylü nüfusa ya da kırsal alanda yaşamını sürdüren nüfusu buldukları alanda oluşan bir takım kötü koşullardan dolayı kente göçe iten bazı nedenlerdir. Tarımsal işleri yürütmek için çalışan nüfus öncelikle bu alanda kullanılan çağdaş üretim araçlarının geliştirilmesi ve tarımda insan gücü yerine makinelerin kullanılması gibi nedenlerle kentlere veya yeni iş alanlarını keşfetmeye zorlanır.

Bununla birlikte, özellikle de az gelişmiş ülkelerde tarımsal alanların yeterince verimli kullanılmaması veya kişi başına düşen tarımsal gelirin azalması da burada çalışan bireyleri köyde yaşamaktan uzaklaştırmıştır. Bunda tabii ki tarımsal alanların dengeli bir şekilde nüfussal orana göre de dağıtılmaması da oldukça etkili olmuştur.

Kentleşmenin ortaya çıkardığı bir diğer çekici özelliği sahip olan faktör ise kentlerde çok sayıda yeterli ve yetenekli işgücünün ucuza bulunmasıdır. Bu anlamda yatırım yapmak isteyen girişimciler kırsal alan yerine kentleri tercih etmiştir ve bu durumda yine kentleşme hızını olumlu yönde etkilemektedir.

Keleş(2002) kentleşmede çok büyük öneme sahip olduğunu düşündüğü son öge ise “ sosyo-psikolojik nedenler”dir. Köy ve kent yaşam biçimleri birbirlerinden temel bazı noktalar anlamında farklılıklar gösterir ve kent yaşamında bulunan bir çok toplumsal ve kültürel olanaklar kırsal insanı için çekicilik özelliği taşır.

Örneğin; Türkiye de “İstanbul un taşı toprağı altın” sözü pek çok insan için çekici olmuş ve kırsal alanda bu kente olan göç oranını zirveye taşımıştır. Tüm bunlara ek olarak, kentlerdeki eğitim imkanlarının daha cazip olması da kentleşmenin oluşmasında oldukça etken bir rol oynamıştır.

KAYNAKÇA :

- Karaküçük, S.ve Gürbüz, B. (2007) Rekreasyon ve Kentleşme, Gazi Kitap Evi